
Efekt motýlích křídel. Rozhovor s Vojtěchem Mácou, vítězem soutěže o Cenu Josefa Vavrouška 2009

Efekt motýlích křídel. Rozhovor s Vojtěchem Mácou, vítězem soutěže o Cenu Josefa Vavrouška 2009

Univerzita Karlova si v letošním klání o získání Ceny Josefa Vavrouška vedla bezkonkurenčně nejlépe. Z šestnácti přijatých prací bylo deset z UK. Univerzita Karlova se může pyšnit nejen trofejí vítěze v kategorii vědecko-výzkumné (disertační) práce, ale také dvěma cenami (ze tří udělených) v kategorii diplomových magisterských prací, plus dvě čestná uznání v téže kategorii, a jednou ze dvou udělených cen v kategorii bakalářských prací. Ocenění byla autorům vítězných prací předána 15. září 2009 ve Velké aule Karolina. „Byl jsem velmi rád, že jsem cenu na další pokus získal, protože je to tématicky specifická cena a už jen jméno Josefa Vavrouška je pojem v této oblasti,“ řekl Mgr. et Mgr. Vojtěch Máca. Více v následujícím rozhovoru...

Vy jste se přihlásil do Soutěže o Cenu Josefa Vavrouška. Co mladého člověka vede k tomu, že se přihlásí do takové soutěže?

Musím zcela otevřeně přiznat, že to byla akce Katedry životního prostředí z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, protože iniciativa vzešla odtamtud. A vlastně oni už před lety přihlásili do této soutěže mojí magisterskou práci, takže teď jsem se prosoutěžil až k první ceně.

Téma vaší soutěžní práce zní „Právní úprava ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí v ČR.“ To je vysoce odborný text, pod kterým si toho běžný smrtelník asi nedokáže moc představit. Mohl byste vaše téma více přiblížit?

Je to téma, které je na hranici dvou oborů, někde mezi právem a ekonomikou a samozřejmě ochrana životního prostředí jako specifický obor obou těchto disciplin do toho patří. Snažil jsem se v tématu právníkům přiblížit, čím vším jsou ekonomické úvahy, které za uplatněním těchto nástrojů stojí, podloženy, a zdali mají v právu takový odraz, jaký se od toho očekává.

A mají?

Závěr mojí práce je, že to příliš dobře pochopeno není a že možnosti a velké výhody, které tyto nástroje oproti jiným mají, nejsou v českém právním řádu příliš využity. K tématu mě nasměrovalo také to, že pracuji v Centru pro otázky životního prostředí a většina mých kolegů jsou ekonomové, čili interakce docela fungují. Samotné téma sleduji delší dobu, dostal jsem se k němu už před šesti sedmi lety a tehdy mě lákalo to, co se nazývalo „ekologická daňová reforma.“ To je v podstatě koncept, kdy by se více zdanilo využívání životního prostředí a na druhé straně by se snížilo zdanění práce, protože práce se obecně považuje za cosi, co je pro společnost prospěšné, zatímco zatěžování životního prostředí je něco negativního. Čili zvýšíme daně na zatěžování životního prostředí, snížíme na práci a dosáhneme dvou pozitivních efektů. Tohle tedy bylo první téma, kde jsem se dostal k ekonomickým aspektům. Pak jsem ho v disertační práci rozšířil o většinu ekonomických nástrojů, kam patří nejen daně a poplatky, různé dotace, podpory a další nástroje, ale třeba i obchodovatelná povolení, což je tady u nás nová věc.

Jakými nástroji je tedy možné chránit životní prostředí nejlépe - nástroji právními, to znamená metodou pobídek a sankcí, nástroji ekonomické výhodnosti nebo je to otázka moderních technologií at' v průmyslu nebo v zemědělství, to znamená, že budou existovat technologie, které už předem vyloučí poškozování životního prostředí?

V tuhle chvíli se za jeden z největších problémů považují klimatické změny a efekty, které s tím souvisejí, dalším z těch hodně výrazných je hospodaření s vodami, což je problém, který se v poměrně krátké budoucnosti bude týkat dosti významné části světové populace. Co se týká využití těch nástrojů, které jste zmínila, tak nedá se říct, že jediný nástroj je schopný vyřešit všechno, čili technologie nejsou všespasitelné ani právní nástroje, bohužel, nejsou všespasitelné. Jde o to najít nějakou optimální kombinaci, protože nelze všechno řešit jen nějakou regulací jako třeba právním řádem a ukazuje se, že také ekonomické nástroje, ač mají řadu výhod a v některých situacích fungují výrazně lépe, než ty tradiční právní nástroje, ne vždycky nalézají očekávanou odezvu u těch adresátů, kterým jsou určeny. Dokonce existují empirické studie, které ukazují, že je určité dilema mezi racionálním chováním, které předpokládá uplatnění ekonomických nástrojů, a jakými etickými či morálními ohledy. Jinými slovy, lidé, kteří jednají tak, jak by se očekávalo při použití ekonomických nástrojů, občas v sobě tyto morální ohledy potlačují.

V jakém slova smyslu například?

Minulý týden jsem byl na konferenci, kde se potkávali právníci, ekonomové a některé další profese, a tam byl docela zajímavý příspěvek o jednom laboratorním experimentu. Na malém vzorku respondentů zkoumali, jak se při použití různých způsobů regulace budou chovat. Experiment se týkal vypouštění oxidu uhličitého. Byl jakýsi hypotetický provoz

a respondent se měl rozhodnout, jak moc bude vyrábět, kolik emisí bude vypouštět, jaký bude mít profit a jaké budou další důsledky. Jedna skupina měla zadání, že nesmí vypouštět víc než tolik a tolik, jinak by dostala pokutu, čili byla tam přímá regulace, tedy nějaký zákaz. Druhá skupina měla jako nástroj daň a třetí skupina neměla žádné omezení. Druhá skupina se chovala nejpodivněji. V okamžiku, kdy měla daň, se samozřejmě chovala tak, jak se očekávalo, ale v dalším kole, když už daň neměla, uměle navýšila výrobu, tedy víc znečišťovala. Pravděpodobně v takovém případě nastává nějaký kompromis, vyrovnání s tím, že dříve se museli kvůli dani omezovat, ale teď, kdy už daň nemají, můžou si dovolit víc, což v ostatních skupinách, které to měly postavené jinak, nefungovalo. Můžeme tedy říct, že mechanismus, jak přesně fungují ty odezvy, není příliš probádanou oblastí.

Co v tváří v tvář tíživým globálním problémům životního prostředí zmůže jednotlivec? Může vůbec něco, kromě péče o své nejbližší okolí?

To je právě asi nejdůležitější - začít u svého okolí. Nazval bych to „efekt motýlích křídel.“ Když motýl zamává křídly na jedné straně zeměkoule, na druhé straně to vyvolá uragán. Do značné míry to funguje třeba u nevládních hnutí, kdy nevládní hnutí začíná působit okolo lokálních problémů, potom se začíná čím dál tím víc zabývat regionálními nebo globálními problémy a získává na síle a přesvědčivosti. Do značné míry bez toho žádné výsledky dosažitelné nejsou, protože ať chceme či nechceme, ochrana životního prostředí je i není tím hlavním cílem všech možných státních, nadstátních a jiných uskupení. Tam je kompromis, který se dělá kvůli ekonomickému rozvoji nebo nějakému sociálnímu cíli, poměrně obtížně dosažitelný a vždycky je dobře, když je ve hře někdo další, kdo tlačí věc kupředu.

Co je spojeno s Cenou Josefa Vavrouška?

Finanční odměna.

Pomůže vám tato cena třeba k získání grantu nebo to bude jen údaj ve vašem životopise? Pokusíte se o nějakou mezinárodní soutěž?

V tuhle chvíli jsem o tom takhle neuvažoval. Moje disertace je vyloženě pasovaná na Českou republiku a tím je trošku specifická, ale některé dílčí věci, které v ní jsou, jsem už zkoušel využít jako téma pro nějaký článek, takže takové využití předpokládám, to bych rád. Jinak část peněz z ceny jsem použil na zaplacení poplatku, který si Právnická fakulta účtuje za to, že uzná doktorskou práci jako rigorózní, ale jinak bych peníze chtěl určitě využít ke svému dalšímu rozvoji. To je moje vnitřní přesvědčení. Byl jsem velmi rád, že jsem cenu na další pokus získal, protože je to tématicky specifická cena a už jen jméno Josefa Vavrouška je pojem v této oblasti, takže je to určitě velmi příjemný pocit cenu dostat.

Dívala jsem se na váš životopis, který máte uveden na stránkách Centra pro otázky životního prostředí. Studoval jste přírodovědecké gymnázium, pak na UK sociální a kulturní ekologii a vašim třetím odborným pilířem jsou práva. Je to zřejmě asi nejlepší kombinace oborů pro oblast, kterou se zabýváte. Měl jste více možností, a přesto jste si nakonec vybral práva, proč?

Práva jsou zajímavá tím, že jsou zajímavá na začátku, protože v prvních ročnících je poměrně velká šířka takových vedlejších předmětů, jako je filozofie, sociologie, psychologie, politologie a další. Pak, jak se studium postupně zužuje do jednotlivých oblastí práva, už tak zajímavá nejsou. Ale musím říct, že mě práva lákala především z důvodu, že jsou svým způsobem nejbližší realitě - spousta věcí nejde, protože zákon říká tohle a další zákon říká tamto. Musím říct, že i ve vazbě na kombinaci mého vzdělání, jsou práva užitečná k tomu, že si umím překládat věci do reality a zjistit co, proč a jak.

Co by se podle vašeho názoru mělo změnit v českém právním řádu, aby byla péče o životní prostředí kvalitnější?

Toho by bylo hodně. Například už před velmi dlouhou dobou začaly práce na jakémsi kodexu životního prostředí. Myslím, že je to bohužel počin a že by bylo dobré ho dotáhnout do konce a pokusit se tuto velmi roztržitou materii sjednotit a utřídit. V mnoha případech tam jsou věci, které si navzájem příliš nekonvenují, a to je do značné míry zátěž jak pro podnikatelskou sféru, tak i pro státní administrativu. Určitě by se našlo hodně příležitostí, které by tato kodifikace mohla pomoci vyřešit, nicméně nevím, jestli už pro to nazrál čas. Například teprve nedávno se udělal nový správní řád, což je předpis, který má aspoň pro veřejnou ochranu životního prostředí ohromný význam a ten si musí nejdřív sednout.

Děkuji za rozhovor.

(Marie Kohoutová)

Více o Ceně Josefa Vavrouška [zde](#)